

lesz s legfőbb előnye, hogy magamnak kell még csak vágnom. Röviden: polgár vagyok és szocialista.

BARTÓK BÉLA: MIÉRT ÉS HOGYAN GYÚJTSÜNK NÉPZENÉT?
(Somlyó Béla könyvkiadó. Budapest 1936.)

A népvalóság tárgyilagos megközelítésére a tudományos lehetőségek mind több és több utat nyitnak. De mert a népvalóság megközelítése szükségszerűen olyan általános következtetések levonásával jár, amelyek bizonyos vonatkozásokban előnytelenek, érthető, hogy a hivatott intézmények a népvalóságot megközelítő határtudományok fejlesztésére még kevesebbet áldoznak, mint a számukra értékesíthető tudományágak ápolására. Az uralkodó réteg ellentmondásai között pontosan halad a maga vonalán és hogy miről van szó, azt tanulmánya végén homályosan bár, de Bartók is sejteti: „ha csak azt a pénzt fordítanák népdalkutatásra, amit az egész világon egy esztendőben *háborús készülődésekre* fordítanak, akkor ezen a pénzen az egész világ népzenejét nagyjából föl lehetne gyűjteni.” Érthető tehát, ha a népzene kutatás kontinensünkön jóformán csak személyi áldozatok árán történt, holott annak viszonylag tökéletes folytatására nagy apparátusra volna szükség. (Ezzel szemben mindenesetre érdekes volna az oroszországi intézményesített és államilag támogatott népzene-kutatás formáit megismerni, hiszen Oroszországban — mint köztudomású — igen jelentős és magasszintű folklóre-zene kutatás folyik, ami az ottani adottságok között bizonyára jórészt megközelíti a Bartók által felállított követeléseket.)

Bartók tanulmányából, amely egyben „a zenei folklóre törvényikönyve” is, a szigorúan szakmai vonatkozásokon túl röviden megismerjük a fiatal népzene-kutatás történetét, céljait és módjait. A folklóre zenénél — írja Bartók — nem csupán a dallam leírható hangjai a fontosak, hanem a dallam előadásával járó számos tulajdonság is, melyek mind a dallam megjelenítő eszközei. Ezek vizsgálata közben viszont a kutató elkerülhetetlenül találkozik a népvalósággal.

A népzene nem egyéni művészet; megnyilatkozási módja kollektív, eredetileg mindenfajta népzene a falu életének csakis valamelyik kollektív megnyilvánulásához volt kötve. A népzene régies állapota pl. épp abból állapítható meg, hogy ha a falu zenéje minden egyes ágazatában határozott célt szolgál. Ez a cél rendszerint kollektív. A népzene-kutatás nem öncélú, hanem történeti kérdések megvilágítására szolgál. Amit azelőtt főcélként tekintettek: az esztétikai öröm, az legföljebb, mint „külön haszon” marad meg. A népzene-kutatás elsősorban egymástól megszire került népek kulturális kapcsolatainak kiderítésére, települési- és történelmi-kérdések, a szomszéd népek érintkezési formáinak, lelkiéletük rokonságának tisztázására szolgálhat.

Bartók mindenkép' realista szemlélettel kezeli a népzene kérdését, s azt minden uri, vagy felsőbb osztályvonatkozástól elválasztja. Követeli, hogy a népdalgyűjtő az ideális cél elérésére lehetőleg minden szubjektív elemet kikapcsoljon és feltétlen tilalomként állítja fel követelését: uriemberektől sehol és semmikor nem szabad, mert nem lehet népzene-t gyűjteni! Az uri nótázás — állapítja meg — a népzene-re és előadására a legsajnálatosabb befolyást gyakorolta. A közönséget vagy az egyént akitől a gyűjtő új darabokat hallani remél, társadalmi és gazdasági szempontból is vizsgálat tárgyává kell tenni. Az énekesnek meg kell nyerni a bizalmát: „parancsszóval nem érhetünk el semmit. Ilyesmit legfeljebb vidéken élő, parancsolgatáshoz szokott urak képzelik lehetségesnek.”

A népzene-gyűjtőnek valóságos polihisztornak kell lennie, nyelvi és fo-

netikai tudásra van szüksége, értenie kell a koreografiához, általános folklóré ismeretekkel kell birnia: „szociológusnak kell lennie, hogy a falu kollektív életét meg-megzavaró változásoknak a népzeneire gyakorolt hatását ellenőrizni tudja.” és ha végső következtetéseket akar levonni történeti, elsősorban településtörténeti ismeretekre van szüksége.

A népzene kérdése Bartók realista megvilágításában kilép a zárt keretektől, ahová az esztétikai osztályozás elszigetelte és méltó érdeklődésre tart számot részleteiben is mindazok részéről, akik a népvalóság iránt érdeklődnek, vagy annak társadalmi jelentését keresik. (m. j.)

B Í R Á L A T O K

A KRITIKA SZABADSAGA

A magyar kir. törvényszék bűnösnek mondott ki egy irodalmi kritikust sajtó utján elkövetett becsületsértés vétségében, mert túllépte a jogos kritika határát azzal, hogy *lealacsonyító* megállapítást tett bírálatában egy regényíróról. „A regény kárhuzatos visszaélés az együgyű és erényes olvasó hiszékenységgel” — írta a műtész és érdemes figyelemre méltó példaként ideírni ezt az inkriminált kitétel, hogy szemünk előtt álljon: ez az a mondat, amit napjainkban többé büntetlenül le nem írhatunk.

Kérdés ugyan, hogy leírnánk-e ezt a mondatot mondjuk abban az esetben, ha büntetlenségünk eleve is biztosított lenne? Az a hiedelmünk, hogy nem. Egy író, még ha százszor olyan rossz író is, nem élhet vissza az olvasó hiszékenységgel, egyszerűen azért, mert az olvasó nem olyan együgyű és nem annyira erényes, hogy hiszékenysége végtelen lenne. Tulajdonképpen az alapvető sérelem itt nem annyira az íróra érte, mint inkább az olvasót, mert hiszen az együgyűnek való bélyegzés fölér egy erkölcsi pofonnal. E sok vihart kavart ügy kapcsán sokan védtek az író, sokan a kritikust, csak az olvasót nem védte meg senki, pedig az olvasó legalábbis számít annyit az irodalomban, mint az író, vagy a kritikus. Lehet alkotni remekműveket, de ezeknek halhatatlansága mégis csak akkor derül ki, ha akad bizonyos számú olvasó, aki bizonyos idő múlva egy véleményre jut az íróval. Amíg ilyen olvasók nincsenek, az író legfeljebb félreértett zseni, az olvasó pedig óvatos duhaj, aki nem harap bele hirtelen a szellemi horogba. Ez pedig igazán nem vall együgyűségre. Együgyűnek lenni, annyi, mint például gyanutlanul megemészteni egy szellemi terméket. Vajjon csakugyan gyanutlan az olvasó? Legyünk végre tisztában azzal, hogy az olvasótömegek igényessége nem az együgyűségnek és hiszékenységnek a kérdése, hanem a kulturális nevelésnek, amely mennél korlátozottabb, annál inkább ragaszkodik az általa ismert egyetlen világgépek szellemi visszfényéhez. Az olvasó tehát éppen ezért a szokatlan szellemi jelenségekkel elutasítóan áll szemben. „Visszaélni” az olvasó együgyűségével hát nagyon nehéz. De nehéz akkor is, ha egy szerző egy rossz írásmű kapcsán akar visszaélni. Ha az átlagolvasót fogjuk fel együgyűnek, a visszaélés annál nehezebb. Okosan állapítja meg a bíróság által kirendelt irodalmi szakértő, hogy „az átlagolvasó aligha fogja végigolvasni a regényt, mert a velejáratlan alkotás egyáltalán nem áll arányban a csekély élvezettel.” Amit az olvasó érdekében leírt a kritikus, bizony mi tagadás, inkább támadás, mint védelem. Ez annál meglepőbb, mert a kritikus az olvasó nevében beszél,